

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет філології, історії та політико-юридичних наук
Кафедра літератури, методики її навчання, історії культури
та журналістики

035 Філологія
(035. 01 Українська мова та література)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра

ТЕМА ГОЛОКОСТУ В ЗБІРЦІ МАРІАННИ КІЯНОВСЬКОЇ
"БАБИН ЯР. ГОЛОСАМИ": ЕКСТРАВЕРТИВНИЙ ТА
ІНТРОВЕРТИВНИЙ АСПЕКТИ

студента **Коськіна Дениса Олександровича**

Науковий керівник – Ю.І.Бондаренко,
доктор пед. наук, професор кафедри літератури,
методики її навчання, історії культури
та журналістики

Рецензент – О. В. Забарний,
к. пед. н., доцент кафедри літератури, методики її
навчання, історії культури
та журналістики

Рецензент – С. В. Зінченко, к. філол. наук, доцент

Допущено до захисту 06 грудня 2023 року

Завідувача кафедри _____

д. пед. н., проф. **Ю. І. Бондаренко**

Ніжин – 2023

АНОТАЦІЯ

Коськін Д.О. Тема Голокосту в збірці Маріанни Кіяновської "Бабин яр. Голосами": екстравертивний та інтровертивний аспекти

У роботі проаналізована поетична збірка «Бабин Яр. Голосами» за авторством української поетеси Маріанни Кіяновської. Особливу увагу приділено інтро- на екстравертивним аспектам розкриття теми Голокосту та сторінках даної збірки. У першому розділі магістерської роботи були висвітлені основні сфери інтересів Кіяновської як поетеси, також було встановлено місце "Бабиного Яру..." у творчому доробку авторки і, що не менш важливо, розглянуто цю книгу в контексті Голокосту як історичного явища. У другому розділі магістерської роботи розглянуто екстравертивні та інтровертивні аспекти, які безпосередньо виявляються в текстах поетичної збірки. Виокремлення цих аспектів допомогло краще осмислити та зрозуміти методи вираження письменницею переживань та емоцій щодо теми Голокосту. Результати дослідження можуть бути використані іншими науковцями для подальшого аналізу творчості Кіяновської та осмислення ролі «Бабиного Яру...» в поетичному процесі сьогодення, а також у вузівських курсах з сучасної української літератури.

ANNOTATION

The Holocaust in Marianna Kiyanovska apos is collection Babyn Yar. Voices'': extroverted and introverted aspects

The article analyzes the poetry collection "Babyn Yar. Voices" by the Ukrainian poet Marianna Kiyanovska is analyzed. Particular attention is paid to the introverted and extroverted aspects of the Holocaust and the pages of this collection. The first chapter of the master apos is thesis highlighted the main areas of interest of Kiyanovska as a poet, established the place of Babyn Yar in the author apos is oeuvre, and, last but not least, examined this book in the context of the Holocaust as a historical phenomenon. The second chapter of the master apos is thesis examines the extroverted and introverted aspects that are directly manifested in the texts of the poetry collection. The identification of these aspects helped to better comprehend and understand the methods of expressing the writer apos is experiences and emotions about the Holocaust. The results of the study can be used by other scholars to further analyze Kiyanovsk apos is work and to understand the role of Babyn Yar...i n the poetic process of the present, as well as in university courses on contemporary Ukrainian literature.

Зміст

ВСТУП.....	5
Розділ I. ПОЕТИЧНА ЗБІРКА «БАБИН ЯР. ГОЛОСАМИ»:	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	9
1.1. Збірка в контексті творчості письменниці.....	9
1.2. Твори М.Кіяновської в контексті теми Голокосту.....	10
1.3. Сутність аналізованої проблематики.....	13
Висновки до першого розділу.....	15
Розділ 2. ІНТРОВЕРСІЇ ТА ЕКСРАВЕРСІЇ	
«БАБИНОГО ЯРУ ...».....	17
2.1. Загальні відомості про екстраверсію та інтроверсію.....	17
2.2. Аналіз інтровертивних та екстравертивних аспектів у текстах збірки....	19
Висновки до другого розділу.....	53
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. Маріанна Ярославівна Кіяновська – українська поетка, есеїстка та літературознавиця, членкиня Національної спілки письменників України, Українського ПЕН, лавреатка Шевченківської премії та Міжнародної літературної премії ім. Збігнева Герберта за свою поетичну збірку «Бабин яр. Голосами». Вона є авторкою 11 поетичних і прозових книг, багатьох перекладів з іноземних мов. Її твори також перекладені англійською, італійською, польською, чеською, німецькою, білоруською та багатьма іншими мовами.

Народилася поетка 17 листопада 1973 вмісті Жовква, що на Львівщині. У 1997 році вона закінчила філологічний факультет Львівського університету ім. І. Франка, а вже у 2003 стала стипендіаткою програми Міністра культури Польщі. У 2004-2006 роках активно вела рубрику «Нова польська література» у журналі «Кур'єр Кривбасу». З 2011 року Маріана Ярославівна є засновницею та директором літературної премії «Великий Їжак». Її поетичне обдарування високо оцінювали Юрій Іздрик, Мар'яна Савка та інші видатні відчизняні поети сьогодення. Як влучно висловився поет Юрій Бедрик: «У текстах Кіяновської природно співіснують божественна любов до ближнього й вишукана еротичність» [3] (тим сильніше відчувається контраст «Голосів...» з попередньою творчістю поетки, адже ця характеристика поетичного доробку Маріани Ярославівни пролунала задовго до того, як ця невимовно важка та страшна книга побачила світ).

Зараз письменниця активно займається літературною та суспільною діяльністю, перекладає з різних мов, створює власні поезії, розвиває та розбудовує сучасну українську культуру, що є як ніколи важливим в контексті кривавої та жорстокої боротьби українців за право називатися окремою нацією (до речі, історичне тло у вигляді російсько-української війни однозначно додає цій збірці ще більше глибини та метафоричності, враховуючи що її події відбуваються саме в Києві, і враховуючи що тема Голокосту в ній висвітлена безпосередньо через трагедію Бабиного Яру, котра постає на сторінках книги

ніби концентрованим вираженням всього болю та жаху, заподіяного єврейському народові).

Неможливо не звернути увагу на те, що «Бабин Яр...» однозначно є твором, який виводить на передній план особливий літературний підхід до тем забуття та вмирання. Акцент на інтроверсії та екстрроверсії може виявитися ключовим для розуміння та осмислення унікального характеру літературного втілення цих подій.

Актуальність дослідження полягає ще й в тому, що воно ставить за ціль розширити наше розуміння наслідків геноциду як історичного явища. Особливо важливою ця мета стає на фоні загального інтересу до вивчення культурного контексту та формування колективної пам'яті про злочини проти людяності. Врахування інтровертивних та екстравертивних аспектів може розкрити, як ці події впливають на індивідуальний та груповий рівні свідомості.

Голокост є однією з найбільших трагедій ХХ століття. Дослідження інтровертивних та екстравертивних аспектів у цьому контексті допомагає висвітлити унікальність кожної індивідуальної історії та одночасно показати глобальний характер трагедії, робить важливий внесок у розуміння, як провідна тема збірки взаємодіє із сучасним суспільством, сприяє формуванню більш особистого та емоційного зв'язку з історією.

Отже, дослідження інтровертивних та екстравертивних аспектів Голокосту в збірці "Бабин Яр. Голосами" є важливим кроком у розкритті цієї трагедії крізь призму літературного твору.

Об'єкт дослідження – поетична збірка Маріани Кіяновської «Бабин Яр. Голосами», яка вміщає в себе 64 тексти, тематично об'єднані навколо такої історичної події, як розстріл євреїв у Бабиному Яру під час Другої Світової війни.

Предмет дослідження – поезії збірки, закладені в них інтро- та екстрроверсії в контексті теми Голокосту.

Мета роботи – висвітлити інтровертивні та екстравертивні аспекти

Голокосту в збірці «Бабин Яр. Голосами».

Для цього необхідно вирішити ряд завдань:

1. Проаналізувати поетичні тексти, включені до збірки (зокрема, здійснити психологічну характеристику ліричного героя кожного твору).
2. Виявити елементи, які вказують на інтровертивну або екстравертивну спрямованість того чи іншого тексту (наприклад, фокус на внутрішньому світі героїв чи зовнішніх подіях).
3. Дослідити художні прийоми, які використовує авторка для передачі інтровертивних та екстравертивних аспектів Голокосту.
4. Вивчити вплив історичного контексту на внутрішній світ героїв.
5. Поєднати результати аналізу поетичних творів та історичного контексту для створення узагальненого образу внутрішнього та зовнішнього світу людини, створеного авторкою.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно є однією із перших спроб осмислити історичне підґрунття та художні особливості збірки «Бабин Яр. Голосами» крізь призму проблеми Голокосту.

Зокрема, в дослідженні враховано:

1. Необхідність комплексного погляду на всю збірку та на кожен поетичний текст зокрема шляхом аналізу художніх прийомів, використаних поеткою.
2. Психологічний контекст, важливий для розуміння психологічних наслідків Голокосту для особистості, враховуючи інтровертивні та екстравертивні особливості відгуку на трагедію.
3. Потребу висвітлити вплив Голокосту на сучасне суспільство через призму екстра- та інтроверсій, розкрити, як зображені події впливають на сучасну пам'ять та сприйняття минулого.

Теоретико-методологічною основою магістерської роботи є праці журналістів та істориків, які торкнулися теми Голокосту та Бабиного Яру. Також важливим підґрунттям дослідження є думки самої авторки. Окремо

варто згадати публікації, присвячені «Бабиному Яру...» (на жаль, їх кількість обмежена, адже збірка вийшла нещодавно й не встигла здобути широке літературознавче осмислення).

Методи проведення роботи: контекстний (встановлення зв'язу збірки з біографічним та суспільно-історичними реаліями); літературознавчого аналізу (дослідження поетичних текстів); метод узагальнення, використаний для цілісної оцінки художньої інформації.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть бути використані для подальшого аналізу творчості М. Кіяновської та збірки «Бабин Яру...», а також у вузівських курсах з сучасної української літератури.

Результати магістерської роботи **апробовані** на наукових конференціях:

1. V Всеукраїнська студентсько-викладацька науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (лютий 2023 р., Глухів).

2. Міжнародна наукова інтернет-конференція «Культурологічний вимір сучасної гуманітаристики» (листопад 2023 р., Ніжин).

3. Опубліковано тези (Культурологічний вимір сучасної гуманістики: матеріали міжнародної наукової конференції, 08 листопада 2023 року / упоряд. А. І. Бондаренко, Н. М. Голуб, Н. М. Пасік. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 120 с.).

4. **Структура магістерської роботи:** вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел.

Загальний обсяг роботи 56 с.

РОЗДІЛ І. ПОЕТИЧНА ЗБІРКА «БАБИН ЯР. ГОЛОСАМИ»: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.1. Збірка в контексті творчості письменниці

Найвідомішим твором М. Кіяновської вважається поетична збірка «Бабин Яр. Голосами», яка і виступає об'єктом аналізу. Тригером для створення збірки стала смерть батька письменниці. До фінального макету увійшло 64 тексти з понад трьохсот написаних за період роботи над книгою (ці цифри наводила сама авторка в нечисельних інтерв'ю, вірогідно, акцентуючи на ретельності та скурпульозності підбору потрібних слів і високу планку якості кожного включеного в «Голоси» вірша).

Насправді, якщо ми спробуємо покласти на стіл тексти з будь-якої з попередніх збірок поетки і порівняти їх з тим, що чекає на нас на сторінках «Бабиного Яру...» – нам стане чітко зрозуміло, наскільки невимовно глибока прірва лежить між цими спробами закарбувати переживання, відчуття та думки на папері. Безперечно, кожна збірка авторки являє собою dokonаний витвір літературного мистецтва й заслуговує на окрему увагу, проте неможливо не звернути увагу на те, як сильно саме ця збірка контрастує з буквально усім, що було написано до неї. Звісно, можна робити масу припущень, чим викликаний настільки несподіваний перехід від «вишуканого еротизму» до «невимовного горя», але я вважаю що правильніше буде акцентувати на тому, що попри всі метаморфози лишилось незмінним – на «божественній любові до ближнього», про яку так влучно сказав Ю. Бердик. Я можу без сумнівів стверджувати, що саме на сторінках цієї книги вона досягає якісно нового рівня. Тут кожне слово, як не парадоксально, є проявом чистого гуманізму, оскільки читаючи будь-який з включених у книгу віршів повторюєш про себе лише одне: «Ніколи знову».

Майже не існує наукових праць, які стосуються «Бабиного Яру...». Сама збірка видана та опублікована лише у 2017 році й ще не встигла стати предметом глибоких досліджень.

У своїй художній діяльності М. Кіяновська успішно поєднує різні жанри та стилі, використовуючи поезію, прозу, документальну літературу, інтерв'ю та спогади. Це дозволяє їй висвітлити події, що сталися в Бабиному Яру, з різних боків та відтворити не тільки історичні факти, а й побутові деталі того часу. Окрім того, авторка збірки "Бабин Яр. Голосами" апелює до внутрішнього світу третіх осіб, котрі не мають безпосереднього відношення до трагедії.

Також "Бабин Яр. Голосами" має виражену акцентуацію на внутрішньому світі особистості, адже поетка повсякчас висвітлює глибинні емоції людей, які були беспесередніми свідками (і, звісно ж, учасниками) тих страшних подій та потерпали від Другої Світової Війни (сам Бабин Яр, на жаль, є лише невеликим епізодом цього планетарного пекла, котре коштувало життя десяткам мільйонів). У своїй збірці Кіяновська звертається, зокрема, і до спогадів тих, хто вижив у Бабиному Яру, описує їхні трагічні враження. Але, що важливіше, поетка звертається й до переживають людей, котрим вижити не вдалося. Сказати, який із цих аспектів найбільш болючий, неможливо (та й чи варто робити вибір?).

Ось що каже про це київська журналістка Ія Ківа у своїй статті (до речі, одна з дуже небагатьох статей на задану тему): «авторка порушує вважливе для мистецтва питання – право на висловлювання, право на інтерпретацію чужого досвіду. А разом із тим проблематизує межі національного та можливість виходу за ці межі» [2].

1.2. Твори М.Кіяновської в контексті теми Голокосту

Можна впевнено стверджувати, що ця книга – перша систематична та велика праця на тему Голокосту в українській художній літературі й одна з найбільш глибоких рефлексій (у загальних рамках сучасної поезії) щодо такого явища, як геноцид. Названий аспект – одна з важливих підстав для наукового аналізу збірки, адже тема є максимально гострою та актуальною на

тлі російсько-української та ізраїльсько-палестинської воєн.

Дійсно, чи правильно оплакувати лише «своїх» мерців? Кожна людина бажає фокусуватись тільки на власних травмах та власному горі, дуже часто відмовляючи іншим в праві на переживання. Так було під час двох світових воєн, так є під час російсько-української війни. Але подібний підхід має дуже суттєвий недолік: він загрожує взаємною глухотою. З іншого боку, спроба зрозуміти позицію жертви та пропустити крізь себе її біль створює можливість для порозуміння й усвідомлення.

Бабин Яр є важливою частиною української історії незалежно від того, поховані там українці чи ні. У широкому сенсі жертви не мають раси або нації, так само як і злочини. Проте за всім цим невимовним жахом захований зовсім не узагальнений образ жертви. Так, 29 та 30 вересня 1941 року в Бабиному Яру вбили як мінімум 33 771 єврея (подано цифру, щодо якої немає суперечок, проте більшість дослідників вважає її заниженою), не враховуючи немовлят, а за весь час окупації там були розстріляні приблизно 90-100 тисяч людей (за В. Нахмановичем).

14 серпня 2016 року Маріанна Кіяновська написала у своїх соціальних мережах: «Мене тут питають, чи я єврейка. Я не єврейка. Думаю, що в моїх жилах єврейська кров не тече. Але я людина. Я можу відчувати те, що відчуває інша людина. Я можу уявити, що відчували євреї, коли їх вели на розстріл. Або що вони відчували перед брамою до крематорію...» [6], і до цих слів дійсно важко щось додати, бо вони вичерпні. Власне, кожен, хто може назвати себе людиною вже є адресатом цієї страшної, чорної і безнадійної книги про те, що трапляється в часи відмови від людяності. Проте, буде не зайвим відповісти на питання, чому «Бабин Яр. Голосами» з'явився тут і зараз, саме в цей час і саме в цих обставинах. По суті, євреї стали жертвами Голокосту через свою єврейскість (як і всі інші жертви нацистів стали жертвами саме через свою несхожість на власних катів). Тобто єдиним всіх знищених нацистами та їх посібниками людей було лише те, що вони інакші й відрізняються. Євреї, роми, слов'яни...

Проте в даному контексті варто зосередитись саме на стражданні єврейського народу, як це й робить Кіяновська у своїй книжці (хоча збірка не лише про євреїв і вміщає в себе куди більш глибокі пласти сенсів). А справа в тому, що ампула жертви в будь-які часи знайде свого носія, тим паче в контексті наймасштабнішої війни в історії людства. Я вважаю, що в будь-якій війні всі – жертви (тією чи іншою мірою, яку встановлювати точно не нам), бо окрім смерті, поранень, руйнувань і втрат, існують біль та психологічні травми, які десятиліттями передаються з покоління в покоління. Через мовчання зокрема.

Як правило, пересічна людина бажає бачити лише власне горе, ніби відмовляючи ближньому в праві на скорботу. Ми бачили це під час Другої Світової, ми бачимо це і під час російсько-української війни. Але вибір тактики ігнорування гіркого та трагічного досвіду інших людей загрожує взаємною глухотою та жорстоким внутрішнім протистоянням в суспільстві «після». У свою чергу бодай спроба подивитись на ситуацію очима безпосередньої жертви події уможливорює пошуки порозуміння як в теперішньому, так і в майбутньому. Адже ніхто не здатен штучно викликати щире співчуття, однак Бабин Яр є невід'ємною частиною історії Києва та України незалежно від того, поховані там українці чи ні. Злочини не повинні мати національності, так само як і злочинці, інакше ми ризикуємо змістити фокус уваги з чогось дійсно важливого на щось абсолютно другорядне, що є небезпечним у першу чергу для нас же самих (не кажучи вже про наших нащадків).

Можливо, така трактовка книжки «Бабин Яр. Голосами» – це лише чергова спроба відрефлексувати «сьогодні» через «вчора», війну через війну, смерть через смерть, тим самим подолавши сотні мов ненависті створенням усього лише однієї конкретної мови, котрої так не вистачало людству тисячоліттями – наднаціональної мови жертви. І цю спробу варто вважати вдалою...

1.3. Сутність аналізованої проблематики

Фактично кожен вірш у зазначеній книзі функціонує як засіб ідентифікації, а відтворення голосу жертви стає процедурою розпізнавання тіла та перезахороненням, а саме належним похованням. Виразне поховання не випадкове, оскільки в збірці виділяється значна кількість особистих імен. Виглядає так, начебто саме забуття протистоїть згадуванню.

У процесі реконструкції голосу жертви та свідка Кіяновська відступає від уживаних у повоєнній літературі висловів "я там був" і "мене там не було", вибираючи замість них формулювання "я свідчу" і "я говорю" (тобто "не можу мовчати"). Такий вибір нарративного стилю дозволяє уникнути безособовості та оцінки, з одного боку, і покласти акцент на ідентифікацію з жертвою. Це не намагання претендувати на історичну або документальну правдивість, а різниця в оптиці та загальному контексті.

У зазначеній збірці фігурує більше сотні імен – представників різних груп, включаючи євреїв, українців, німецьких солдатів. Тут зустрічаються і вбивці, і вбиті, і ті, хто переховував, і ті, хто доносив. З більшістю імен, здається, пов'язане те, що вони написані маленькими літерами, немовби вони увійшли в ряд разом зі словами, що ніколи не були власними іменами, і якби навіть написання їхніх імен змінилося після насильницької смерті носіїв. Зазначимо, що імена фашистів з'являються в тексті лише в передостанньому вірші, наче авторка ухиляється від їхньої увічненості, не бажаючи вміщувати їхні імена на своєму словесному монументі та не внести їх до історії.

Загальновідомо, що в масовій свідомості, у підручниках та популярних статтях історія в основному подається з погляду завойовників та переможців. Під час СРСР пам'ять про Бабин Яр та Голокост на території України була пригнічена для сприяння створенню міфу про непереможний радянський народ. "Бабин Яр. Голосами" можна розглядати як альтернативну історію через призму очей і голосів жертв військового часу, де присутні біль, страх та страждання, і всі персонажі виявляються переможеними.

Ті, хто опинилися в пастці темряви, стають заручниками суворих часів – страт, полювань, донесень, страху, голоду, відчаю та смерті, що чекає кожного за поворотом, незалежно ні від яких сторонніх обставин. Світ у творі Маріанни Кіяновської здавалося стискається до невеличкої сфери і обгортає киян своїми холодними обіймами. Кожна подія трактується як останні миті, "кінець світу", Апокаліпсис, розкол утвореної світобудови, аналогічний потопу, "смерть епохи", як велика соціальна та культурна катастрофа.

Більшість голосів у тексті – це люди, які зіткнулися зі смертю. З різним розумінням того, що відбувається, з різним ставленням до смерті, кожен із них має свою власну історію. Проте всі вони опиняються на межі існування та небуття. Деякі стоять в черзі до Бабиного Яру, інші сховалися та чекають свого кінця, треті загинули у власних домівках, четверті оплакують вбитих. Тут представлені голоси тих, хто приречений на смерть, і тих, хто чудом вижив, і просто хворих або самотніх (не лише євреїв), кому немає кому допомогти. На той момент, про який ідеться, ці голоси є голосами неспокоєних душ, які ще не покинули місця свого вбивства, голосами поранених і помираючих, голосами живих, які очікують на смерть, і голосами тих, хто якимось незрозумілим чином вижив і лишився самотнім свідком цих кривавих подій, чия головна (і, відштовхуючись від написаного на сторінках збірки, фактично єдина) місія на землі – берегти уламки спогадів про тих, кого вже немає.

Хто ці люди? Що їх турбує? Про що вони говорять? Тексти подібні малесенькій моделі міста, де представлені чоловіки, жінки і діти; коти, собаки та голуби; шевці, скрипалі, вчителі, лікарі і рабини; молоді та старі, одружені та самотні, хворі та здорові, розумні та менш обдаровані; євреї, українці та німці; фашисти, поліцейські, доносники і ті, кого пізніше визначать як праведників Бабиного Яру. Є навіть свої божевільні. Такий універсальний картографічний зразок окупованого Києва.

Можна стверджувати, що головним персонажем у збірці "Бабин Яр. Голосами" є сама смерть, яка набирає форми різних осіб і лунає всіма голосами. Можна сказати, що цей твір – трагедія без вираженого героя, яка

розповідає про велику братську могилу представників різних національностей та Бавилон мовчання ("але тут ми маємо не мови, а мовчання і кістки"). Можна також визначити його як твір для численних голосів, а саме – для хору, приреченого на смерть. Як відзначила сама Маріанна Кіяновська в одному із інтерв'ю (посилаючись на слова Бродського з Нобелівської промови: "У справжній трагедії гине не герой, але – хор"): "Мені написалася смерть хору"[6].

Окремо хочу звернути увагу на те, що у віршах зі збірки окрім великих літер також відсутні розділові знаки. Цей стилістичний прийом, очевидно, використано авторкою навмисно, і, скоріше за все, кінцевою метою був певний «вихід за рамки» індивідуальності та суб'єктності як таких. Тексти читаються подібно мантрам, несуться нестримним потоком болю, страху та горя. В подібному потоці неймовірно важко виокремити людське «Я» з усією його глибиною, і саме в цій «конвеєрності» по відношенню до живих та полеглих ми вбачаємо рефрен з подіями в Бабиному Яру, де людська смерть також стояла на потоці.

У багатьох віршах згадуються голуби, які виходять, здавалося, пов'язані із долею євреїв. Дивно, але я не знала, що саме в той самий тиждень, що і Бабин Яр, комендатура випустила наказ щодо ліквідації голуб'ятень у Києві.

Є голос балерини, яка розповідає про своє колишнє танцювання у балеті. Усі попередні смерті не були такими. Цікаво, що дуже мало балетів, де головна героїня, балерина, вмирає. Один з них – "Жізель". У Києві він був поставлений двічі – у 1904 році і безпосередньо перед початком війни. Дивно, що балерина, яка, за словами, танцювала в ньому, не встигла в той момент, коли артистів театру вивозили до Бабиного Яру; про її долю невідомо. Відомо, що її не евакуювали, і у збірці є багато подібних містичних елементів.

Висновки до першого розділу

У першому розділі магістерської роботи висвітлені основні сфери інтересів Маріанни Кіяновської як поетеси, пояснено місце "Бабиного Яру..."

у творчому доробку авторки й розглянуто книгу в контексті Голокосту як історичного явища.

У параграфі 1.1 встановлено, яким чином збірка вписується в загальний контекст творчості Маріанни Кіяновської. Зокрема, помічено: авторку цікавлять проблеми внутрішнього існування людини, світ психологічних переживань, викликаних зовнішніми обставинами воєнного лихоліття.

Параграф 1.2 присвячено зв'язку збірки з темою Голокосту, наведено аргументи на користь того, що «Бабин Яр...» не просто чергова спроба описати чуже горе, а глибоке осмислення й талановите змалювання тих трагічних подій. Важливою є думка авторки про те, що геноцид може торкнутися будь-якого народу, а на Голокост ХХ століття слід дивитися очима жертви – саме це дає належну глибину екзистенційного переживання.

У параграфі 1.3 розкрито сутність проблематики, яка є в збірці, виділено авторську позицію та спосіб її презентації – це свідок трагедії, що говорить перед обличчям історії. М.Кіяновська пише від імені людей, що стоять перед обличчям смерті, перебувають на екзистенційній межі між буттям та небуттям.

РОЗДІЛ 2. ІНТРОВЕРСІЇ ТА ЕКСТРАВЕРСІЇ В ЗБІРЦІ «БАБИН ЯР. ГОЛОСАМИ»

2.1. Загальні відомості про екстраверсію та інтроверсію

Переходячи безпосередньо до теми наукової праці, варто прояснити термінологію, розшифрувавши таке словосполучення, як «екстравертивний та інтровертивний аспекти», адже саме навколо нього будується наратив мого дослідження.

ЕКСТРАВЕРТ

Психологічний склад особистості, спрямованої на зовнішній світі діяльність у ньому, що відрізняється переважним інтересом до зовнішніх об'єктів. Для екстравертів характерна поведінка, при якій людина прагне до спілкування, до уваги з боку оточуючих, до участі в публічних виступах і багатолюдних заходах та вечірках і т.п.

ІНТРОВЕРТ

Людина з психологічним складом, що характеризується замкненістю, відлюдькуватістю, споглядальністю, направленістю до свого внутрішнього світу; для інтровертів характерна поведінка, більше пов'язана з комфортним усамітненням, внутрішніми роздумами й переживаннями, творчістю або спостереженням за процесом; інтроверт може бути чудовим ученим, дослідником, спостерігачем, письменником або індивідуальним підприємцем.

Екстравертивний аспект – це одна з ключових характеристик особистості, яка визначається в рамках психологічної теорії Карла Юнга і зараз використовується в багатьох психологічних теоріях інших науковців, включаючи теорію типів особистості Майерс-Бріггс.

Екстравертивний аспект указує, наскільки особистість спрямована на зовнішній світ і отримання стимулів від навколишнього середовища. Особи з вираженим екстравертивним аспектом схильні до активної взаємодії з іншими людьми, вони шукають нові враження, схильні до відкриття та емоційно

експресивні. Вони зазвичай енергійні, соціально активні, та люблять знаходитися в центрі уваги.

Протилежним до екстраверсії є інший аспект – інтроверсія, який описує тенденцію до внутрішнього світу, відчуття, що відновлюється завдяки самоті та внутрішньому самонаповненню.

Екстраверсія та інтроверсія розглядаються як континуум, і багато людей мають елементи обох аспектів у своїй особистості, але зазвичай один аспект переважає. Ці концепції можуть бути корисні для розуміння різниць у стосунках, комунікації та відповіді на стрес.

Виходячи з вищесказанного, ми можемо підмітити, що збірка "Бабин Яр. Голосами" Маріанни Кіяновської має, зокрема, яскраво виражений екстравертивний аспект. Авторка звертається не тільки до індивідуального досвіду трагедії, а й до загальнолюдської пам'яті та свідомості.

Кіяновська в своїй збірці поєднує різні жанри та стилі, використовуючи поезію, прозу, документальну літературу, інтерв'ю та спогади. Це дозволяє їй висвітлити події, що сталися в Бабиному Яру, з різних боків та відтворити не тільки історичні факти, а й побутові деталі того часу (що, безперечно, є дуже важливим аспектом коли ми говоримо про максимальне занурення читача в атмосферу тих часів).

Окрім того, Кіяновська в збірці "Бабин Яр. Голосами" звертається до думок та переживань інших людей, що не мають прямого відношення до трагедії, але можуть співпереживати. Вона ділиться своїми власними дослідженнями, а також використовує цитати відомих письменників та відсилки на фольклор («сине туги вірше беньяміне сам у полі воїн сам же й рать...») (6), щоб показати, що події в Бабиному Яру стали не лише історичним фактом, а й великою людською бідою, яка стосується всіх нас.

Таким чином, збірка "Бабин Яр. Голосами" Маріанни Кіяновської є не тільки важливим історичним документом, а й допомагає підтримувати пам'ять про трагедію та надавати їй загальнолюдський зміст.

У книзі також можна чітко виокремити й інтровертивний аспект, оскільки поетка висвітлює внутрішні переживання людей, які стали свідками та потерпіли від трагедії. Кіяновська апелює до спогадів тих, хто вижив у Бабиному Яру, та описує їхні внутрішні стани. Вона розповідає про страх, гнів, відчай, тугу та інші емоції, які переживали люди в той час. Крім того, авторка використовує багато епітетів та метафор, щоб виразити невиразне та передати непередаване. І це їй вдається.

Окремо варто зазначити, що в збірці Кіяновська вельми часто звертається до внутрішнього світу дітей, які стали жертвами розстрілів у Бабиному Яру та гонінь на київських євреїв загалом. Вона намагається відтворити їхні думки, переживання та надії, що вийшло в неї вкрай майстерно. Звісно ж, доля всіх цих виписаних на сторінки книги дітей така сама жахлива, як і доля дорослих, бо інакше бути ї не могло (як у Києві під час німецької окупації).

2.2 Аналіз інтровертивних та екстравертивних аспектів у текстах збірки

Пропоную перейти до конкретних прикладів, розібравши кожен включений у «Голоси...» поетичний текст окремо, щоб в кінці скласти цілісну картину, узгоджуючись зі сформульованою на початку мого дослідження темою.

1 вірш – «наповнити очі такими сльозами щоби не текли...» (ст. 7).

У даних рядках спостерігається скоріше інтроверсія, тобто спрямованість на внутрішні переживання та емоції, ніж екстраверсія, яка виявляється у взаємодії з зовнішнім світом та іншими людьми.

На перший погляд, цей вірш не містить безпосередніх згадок про Голокост, але він відображає тему трагедії і тяжких переживань, які виникають

у людей під час війни. Авторка вірша описує свої бажання побудувати дім з усього, що було в дитинстві, і вигадати маму, щоб вона завжди була поруч. Це може бути ілюстрацією до того, як Голокост руйнував не тільки фізичні будівлі, але й сімейні зв'язки та людські стосунки.

Також вірш містить згадки про "ковзанку щастя", що може бути ілюстрацією до того, як люди шукали найменші прояви радості і втіхи в складний період війни та насильства.

Загалом вірш передає тему трагедії та прагнення людей знайти розраду та забути про страждання, що є характерними для періоду Другої Світової війни та будь-яких воєн в цілому.

2 вірш – «тільки зараз можу про це сказати...» (ст. 8-9).

Цей вірш окреслює велику кількість внутрішніх переживань і особистих роздумів, що також вказує на інтроверсію. Тут тема Голокосту висвітлюється через відображення досвіду людини, яка пережила трагедію і яка змушена була повернутися до своїх спогадів про дитинство, коли все було легко і просто. Ліричний герой співчуває своїм товаришам, які загинули, і одночасно свідчить перед усім світом про те, що сам він уцілів і залишився з глибокими ранами, які вже не зможуть загоїтись. Він згадує свою сім'ю, друзів та дитинство, щоб на власному прикладі показати, як Голокост вплинув на все його життя і перетворив біль та горе та постійний фон його існування. Вірш також демонструє, як страшна трагедія Голокосту змінює погляди на особистості на життя, віру та релігію.

3 вірш – «у мене куля під язиком точніше гільза присмак металу...» (ст. 10):

У цьому вірші можна виокремити чіткі елементи інтроверсії. Ліричний герой описує свої внутрішні переживання, свої особисті відчуття та емоції,

напрямую пов'язані зі страхом і смертю. Його монолог передає особистісний конфлікт, спровокований зовнішньою трагедією. Крім того, ліричний герой розглядає та аналізує власну реакцію на досвід вмирання, який він фактично переживає в даний момент.

Хоча є деякі описи зовнішніх подій і обставин, вони в основному слугують фоном для вираження стану особистості. Таким чином, вірш скоріше можна віднести до інтровертованого характеру, де акцент робиться на внутрішньому досвіді та емоціях.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через згадки про тіла убитих людей та запах смерті, що залишився в струпах на них. Ліричний герой детально описує свій внутрішній стан. Він стикається з реальністю війни, насильства та людської жорстокості, які були характерні для Голокосту. Крім того, у вірші згадуються імена Біблійних персонажів, які можуть символізувати як загиблих євреїв, так і відсилати до релігійної літератури, додаючи в текст метафізичний пласт сенсів та ставлячи перед читачем незручні питання про земне та божественне.

4 вірш – «я би вмерла на вулиці цій або тій що за рогом...» (ст. 11)

Тут також переважає інтровертний аспект. Поетка описує внутрішні переживання та думки ліричної героїні, яка стикається з трагедією, лишаючись з нею один на один. Основний фокус на тому, як героїня сприймає свою долю, її внутрішній конфлікт і глибоке почуття приреченості.

Описи зовнішніх подій (валіза, конвой, вирви, тіла) використовуються як символи внутрішнього стану та емоцій героїні, що тільки підсилює сфокусованість на інтроверсії.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту, описуючи життя людей, які були вимушені покинути свої домівки під час нацистської окупації. Він відображає страх і безнадію людей, які втратили все, що мали, і тепер змушені бігти в нікуди, ризикуючи бути вбитими в будь-який момент.

У вірші згадуються есесівці, які були напряму відповідальні за жорстокість і насильство під час Голокосту.

Вірш чітко відображає відчуття приреченості. Героїня підкреслює відсутність надії на майбутнє та загальне заціпеніння, говорячи про те, що вона "би вмерла на вулиці цій або тій що за рогом" і що вона вже прийняла свою долю. Вірш також вдало передає важкість рішень, які доводиться приймати людям, які опинилися в настільки екстремальній ситуації.

Таким чином, вірш висвітлює тему Голокосту, змальовуючи життя людей, які були змушені покинути свої домівки та боротися за виживання в нелюдських умовах фактично без шансів на успіх.

5 вірш – «тут могли б бути сотні вулиць але вулиць немає...» (ст. 12)

Вірш має скоріше інтровертивну спрямованість. Поетка описує місце, де перемішано мови і мовчання, а також задіє образ кісток, відображаючи таким чином певну знеособленість смерті. Однак ці зовнішні описи слугують символами внутрішнього стану і пам'яті. Виражений фокус на тому, як різні особисті спогади й історії взаємодіють у внутрішньому світі героя, робить вірш інтровертованим.

Даний текст висвітлює тему Голокосту в першу чергу через згадки про людей, які жили в описаному місці до війни. Він також описує низку фізичних та емоційних станів ліричних героїв, що символізують руйнування колишнього життя та невідворотну смерть.

6 вірш – «вмираю вмира... вмираю...» (ст. 13)

У цьому вірші важко визначити чіткий інтро- чи екстраверсійний аспект, адже твір поєднує елементи інтроверсії та екстраверсії. З одного боку, поетка описує внутрішні стани та почуття людей, що вказує на інтровертований аспект. З іншого боку, наявні елементи спілкування та взаємодії з оточуючим

світом (наприклад, розмови з сусідами, обмін речами, готування їжі і так далі), що може певним чином вказувати на екстравертований аспект.

Узагальнено варто сказати, що вірш охоплює як внутрішні переживання, так і зовнішні взаємодії, тому його можна розглядати як комбінацію обох аспектів.

Він може бути тлумачений як підсумовуючий погляд на життя під час Голокосту. Авторка описує життя у нелюдських умовах, де смерть та голод на кожному кроці, а люди змушені не жити, а виживати (або, скоріше, існувати, доживати, оскільки текст пронизаний характерною атмосферою приреченості).

У вірші описано відсутність бодай впевненості, що комусь буде діло до смерті ліричної героїні: "вмираю вмира... вмираю / чи ж буду оплакана", що, вочевидь, спричинено трагічною ситуацією, коли люди вимушені відчувати безнадію через відсутність сил на сподівання та сенсів для боротьби. У вірші також згадується важка праця, відсутність звичних харчів, а також те, як люди намагаються вижити попри все: "тож смерть це тому і діло / що й голод почавсь якраз / учора зварила гіла / щось дивне якесь для нас".

Ми бачимо детальний опис відчуття безнадії, що було характерним для багатьох жертв Голокосту.

Кіяновська показує страшну реальність окупованих міст, де люди живуть в маленьких групах, де вони змушені співіснувати зі смертю та померлими товаришами, і де вони мусять боротися за своє існування, жертвуючи будь-якою гідністю та честю.

7 вірш – «повсякденне зникло виживати...» (ст. 14)

У цьому вірші переважає інтровертивний аспект, адже авторка більше зосереджена на внутрішніх почуттях ліричної героїні. Поетка описує її фізичний стан, зазначає важкість існування в подібних умовах і відсутність допомоги від сусідів.

Хоча в тексті присутня згадка про сусідів та перелічені певні зовнішні обставини, вони слугують скоріше тлом для внутрішніх переживань героїні. Таким чином, можна стверджувати, що інтровертивний аспект в цих рядках переважає та виходить на перший план.

Цей вірш, як і попередній, описує повсякденне життя під час Голокосту, а саме, як звичайні люди намагалися існувати в умовах геноциду. Він відображає страх і безпорадність цивільних, які знаходяться у вимірі жахливої несправедливості, та демонструє, як мало справді важливого лишається в людини, котра зависла понад прірвою.

8 вірш – «не врятую нікого це шкода...» (ст. 17)

У цьому вірші переважає екстравертивність. Поетка описує зовнішні події та обставини: погоду, стан матері, кров на коліні, труднощі під час ходи тощо. Вона ставить акцент на зовнішніх ситуаціях та подіях, що відбуваються навколо ліричного героя – в даному випадку це маленький хлопчик, син своєї матері.

У тексті вміщено багато почуттів та емоцій, пов'язаних зі стражданням та болем (як фізичним, так і духовним), що відчують люди, які зазнали насильства та у відношенні яких був скоєний злочин геноциду. Описуючи стан своєї матері та власний страх, ліричний герой відображає ключові елементи геноциду: невмотивоване насильство, руйнування родин, масові вбивства зі стиранням особистості, а також втрату будь-якого відчуття безпеки та свободи.

Вірш засвідчує те, як геноцид може вразити найбільш особисті та інтимні аспекти життя людини, такі як бажання мати повноцінну родину, відчувати себе в безпеці та затишку. Авторка зображує матір, яка стикається зі стражданням та дитину, яка не розуміє, що стало причиною цього страждання і як тепер допомогти.

9 вірш – «в африці акули в африці горили...» (ст. 18)

Тут можна відчувати певне домінування екстравертивності. Поетка описує зовнішні події: діалоги ліричного героя з Юрою, їхні дитячі сварки та бійки, а також вже «дорослі» облави, постріли та рани від куль. Звертання до конкретних подій, відтворення конкретних діалогів та акцентуація на певних подіях навколо ліричного героя роблять вірш більш спрямованим на зовнішні обставини та взаємодію персонажів. Інтровертивний аспект частково присутній у зображенні внутрішнього стану оповідача, його почуттів, але загалом фокус більше спрямований на зовнішній світ зі згадуванням юри, мами, адама та нацистів (про останніх тут прямо не згадується, але ми чудово розуміємо, хто саме стріляє та проводить облави).

У цілому твір відображає результати інтенсивної дискримінації та насильства, які впливають з самого ідейного підґрунтя Голокосту. Він вчергове допомагає зрозуміти жахливі наслідки цієї трагічної події та змушує зной й знову замислюватись над важливістю боротьби з будь-якою формою дискримінації та насильства.

10 вірш – «годувала слиною kota ще не можу щоб кров'ю...» (ст. 19)

У вірші переважає інтроверивна спрямованість. Поетка зосереджується на внутрішніх почуттях та враженнях головної героїні. Вона (героїня) висловлює свої міркування та емоції: шок від наслідків війни, фізичні та емоційні травми, спричинені облавами.

У тексті описано страшні наслідки німецької расової політики по відношенню до євреїв, зокрема: загибель безлічі людей, непоправна шкода для міст та сіл, облави і постріли, крики й голоси з-за стіни. Авторка описує досвід, який включає руйнування звичного життя, втрату здоров'я, страх і біль, проте й надію на виживання.

11 вірш – «щастя це сьогоднішнє і вічне...» (ст. 20)

Поетка звертає увагу на зовнішні обставини та події, пов'язані зі страшними подіями в часи війни. Вона змальовує сцени насильства, страху та змін у звичному житті. Описуючи ситуацію навколо, авторка звертається до зовнішніх образів: опівнічного неба, зір, крові та крапель роси, щоб ретельно передати навіть тонкі відтінки емоцій та переживань і їх різку зміну з настанням буремних подій.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через ретельні, ледве не документалістські описи жахів та страждань, яких зазнали люди під час війни. Авторка вказує, що спочатку лірична героїня хотіла просто "сьогодняшнього і вічного" щастя, але потім вона вимушено зіткнулася з жахливою реальністю війни, де кожен є "страшною суцільною раною". У творі зображено, як колону людей женуть до яру і читач чудово розуміє, що станеться потім. В цьому полягає весь жах тексту – поетесі навіть не потрібно говорити про деякі речі, оскільки ми (читачі) й самі все знаємо. В цій невідворотності та безальтернативності також полягає одна з ключових трагедій злочинів проти людяності. Цей вірш створює дуже живий образ того, що життя в окупації було по-справжньому жорстоким, страшним та немилосердним.

12 вірш – «я виживу і стану просто татом...» (ст. 21)

У вірші домінує екстравертивний аспект. Поетка розповідає про плани та бажання ліричного героя, зокрема про те, що він мріє вижити і стати батьком, а його побут при цьому буде сповнений щастя та благополуччя. Вона описує обставини майбутнього життя героя, наявність дітей, автомобілів та білих мишей, шрам на долоні і голубник, а також використовує образ мами з теплими руками.

Авторка висвітлює тему Голокосту через сильне протиставлення між жорстокістю буденності й бажанням вижити та повернутися до нормального

життя. Головний герой вірша мріє про те, як стане просто татом та матиме звичайне життя з родиною і власним будинком. Але при цьому він згадує про страх, який щосекунди переживає, будучи в окупації. У рядках відчувається палка жага до життя навіть в умовах геноциду.

13 вірш – «на пероні впокоїлись двійко в обіймах третьої...» (ст. 22)

М. Кіяновська описує події навколишнього світу, що відбуваються на вокзалі, зокрема згадуючи про рух потяга, звуки губної гармошки та вокзальних горобців, чергуючи ці досить «спокійні» образи зі звуками стрілянини та зваленими до купи тілами вбитих людей. Зовнішні спостереження оповідача та, власне, події на пероні займають центральне місце в тексті, що вказує на чітко виражений екстравертивний напрям цього вірша.

Цей вірш висвітлює трагічні наслідки Голокосту. У ньому зображено сцену на вокзалі, де на пероні лежать тіла вбитих, а люди намагаються робити вигляд, що нічого не відбулося. Текст описує безжалісність війни, де навіть горобці вокзальні не залишаються убезпеченими від куль. У вірші показано, як насильство і жорстокість можуть спотворити нормальний хід речей, а також як людське існування може бути обірване за хвилину без жодної на те причини. Ці рядки малюють перед нами картину жахливого насильства, що масово тиражувалось під час Голокосту з усіх сторін, і тим самим вчергове нагадує про важливість пам'яті про цю трагедію, щоб запобігти її повторенню в майбутньому.

14 вірш – «насправді я не знаю чи боюся...» (ст. 23)

Поетеса висловлює емоції, пов'язані з постійним очікуванням неминучого та життям в умовах облав, зосереджуючись на внутрішньому світі та особистому досвіді ліричного героя цієї поезії. Описи сподівань та боротьби вказують на те, що увага зосереджена на внутрішньому емоційному стані, що є характерним для інтроверсії.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через розповідь про життя людини, яка витримала багато випробувань і мусить щодня виносити жахи війни, котра призвела до геноциду єврейського народу. Вірш розповідає про страх і розпач, водночас з гіркою іронією нарікаючи те що відбувається «лотереєю з лотерей». Герой описує свої переживання й бажання вижити попри все, та водночас він хоче вірити у майбутнє, сподіватись на радість і свободу. Але цьому не судилося збудись, бо хтось на доніс німцям на нього. Отже, у вірши також підіймається важка на досить незручна тема доносительства серед населення окупованих німцями територіях.

15 вірш – «ребе лейві іцхак шнеєрсон проїздом у києві...» (ст. 24)

Цей текст можна назвати глибоко інтровертивним, попри певні елементи екстраверсії в ньому. Ліричний герой розглядає себе як "біль", який успадковується та переходить від покоління до покоління. Описуючи своє становище і звертаючись до власного імені, він веде певний внутрішній монолог, згадуючи власного батька, та сказані йому слова про природу болю, достовірність яких тепер доводиться відчувати на собі.

У відриві від контексту збірки цей вірш міг би здатись не пов'язаним саме з темою Голокосту, оскільки в ньому немає прямої згадки про трагедію (окрім гри слів про «дідів місяць та бабин яр»), проте він є відображенням важкої спадщини, що лишили за собою репресії проти єврейського народу з масовим фізичним знищенням євреїв незалежно від статі та віку.

Герой вірша, який стає "болем", виповзаючи з-під "білих тіл", очевидно, символізує собою узагальнений образ жертви Голокосту, чий біль донині живе в пам'яті нащадків. Відзначення "місця, де лежала маца", відсилає нас до сприйняття єврейської культури та єврейських традицій, які дивом збереглися після трагедії, побувавши на межі зникнення разом з самими євреями.

16 вірш – «я тут я він я встаю з колін...» (ст. 29)

Ліричний герой виражає свої глибинні переживання та внутрішні конфлікти, зосереджуючись на особистих почуттях, страхах та боротьбі всередині себе. Зображуючи свій стан після травматичного досвіду, він висловлює біль і сум, аналізуючи свої реакції на події останнього часу.

Цей вірш висвітлює жорстокість та страждання, які переживали жертви нацистського режиму. Герой описує фізичну та емоційну скорботу, згадуючи, зокрема, про поранення від куль, які отримали люди навколо нього перед смертю. Також він згадує про жінку, що продавала борошно й цукор, а тепер зникла, залишивши по собі тільки тіло. У вірші висвітлюється безпомічність та безнадійність жертви, котра приречені на смерть, окремо підкреслюється безжальність нацистських охоронців.

17 вірш – «за цю війну я навіть аж підріс...» (ст. 30)

У цьому творі переважає інтровертивний аспект. У ньому зображено суб'єктивний досвід існування в умовах війни з акцентом на почуттях, страхах та внутрішній боротьбі ліричного героя. Поетеса вміло використовує літературні прийоми для вираження внутрішнього болю героя та створення певного контрасту між його минулим і сьогоденням.

Герой згадує про своє дитинство, коли він був у другому класі, і про події, які трапилися з того часу до сьогодення. Також він описує, як вони з

однокласником вцілили під час обстрілу, проте з опису зрозуміло, що це лише випадковість і наступного разу їм може так не пощастити (і скоріше за все не пощастить), оскільки у його словах чітко прослідковуються інтонації певної «приреченості» та «безальтернативності».

Вірш влучно та чітко зображає, як саме життя цивільного населення змінювалося внаслідок війни та як вона впливала зокрема на розвиток дітей. Авторка навмисно акцентує на страху, який діти відчували в той час, коли війна була в розпалі. Вірш допомагає нам зрозуміти, як саме війна впливає на дітей, про що не так вже й часто говорять, досліджуючи історію воєн та репресій.

18 вірш – «забути чи все ж таки ні в ці хвилини останні...» (ст. 31)

Авторка описує почуття ліричної героїні, її боротьбу зі знуцаннями та забуттям, а також скрутну долю людини в умовах війни. Тут поетеса знову фокусується на внутрішніх переживаннях, зокрема на страхах і спробах забути про жорстокість або подолати її.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через поетичний опис важкого душевного стану, спричиненого страшними подіями геноциду. У ньому зазначено, що людина намагається збагнути причину жорстокості та безглуздості, яку побачила, але в неї не виходить. Лірична героїня також порівнює себе з іншими жертвами в своїх спробах встановити першопричини того, що з нею відбувається. Вона сприймає людей навколо як безвинних жертв терору, котрі не можуть бути забуті. Вірш чітко висвітлює поняття страждання, жертви та боротьби за пам'ять у контексті Голокосту.

19 вірш – «терор вже був а як зветься це...» (ст. 32)

У цьому вірші переважає інтровертивний аспект. Поетка описує встрахи та переживання, які виникли внаслідок терору та насильства. Ліричний герой

фокусується на особистих почуттях і роздумах, виражає внутрішню стурбованість жорстокими подіями навколо.

Герой згадує про сусідку, яка була цинічно розстріляна, та про свою сестру, яка була беззбройною і навіть не попрощалася з ним. Цей вірш відображає трагічні наслідки Голокосту для пересічних людей і їхні почуття, пов'язані з втратою.

20 вірш – «без розради в сльозах бо ніхто тут здається не плаче...» (ст. 33)

У даному тексті внутрішнє чітко домінує над зовнішнім. Ліричний герой розповідає про свої внутрішні стани, відчуття та реакції на трагедію навколо нього. Він веде з самим собою діалог, висвітлюючи власний біль, з котрим йому доводиться стикатись кожного дня.

Цей вірш зачіпає тему Голокосту, зосереджуючись на страшних подіях, які відбувалися в умовах окупації. Авторка описує безнадійність та безпорадність жертв, які вимушено стали свідками жорстокості та насильства. Також вірш демонструє процес руйнування основних цінностей людського життя, які були жорстоко знищені в результаті Голокосту.

21 вірш – «щоб свідчити мушу вціліти не вижити ні...» (ст. 34)

Лірична героїня передає свою внутрішню боротьбу в контексті зовнішніх обставин війни. Він спрямовує свої слова до читачів, звертаючись до них і виражаючи свої почуття і страхи крізь призму трагічних подій.

Вірш описує біль жінки, яка опинилась у вирі війни, і яка відчуває, що вижити в такому жорстокому світі не означає жити повноцінним життям. Вона розповідає про те, що повинна вціліти, щоб свідчити за тих, хто помер, та за тих, хто ще живий, але свідчити не може. Це відзначається як щось обов'язкове та надважливе, але майже недосяжне, через тягар страждань, які людина

перенесла. Таким чином, вірш дає нам універсальну картину випробувань, яка може бути пов'язана з будь-якою війною, та розуміння того факту, що багато жертв Голокосту були зобов'язані вціліти просто щоб свідчити про страждання та забезпечити пам'ять про тих, хто був убитий.

22 вірш – «цей яр як світ принаймні світ тепер...» (ст. 35)

Поетка зосереджується на почуттях і враженнях від страшної реальності війни та репресій.

Цей текст яскраво та детально описує насильство, що характеризувало німецьку окупацію України, а також указує на масові жертви внаслідок розстрілів в ямах. Вірш також показує, як у жертв відбирали їхні права та свободи, лишаючи їх один на один з небуттям.

23 вірш – «євреї з валізами клунками дехто з дітьми...» (ст. 36)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект. Поетка описує зовнішні події і ситуації, що відбуваються в окупованому Києві, зосереджуючись на діях і реакціях різних персонажів.

Даний вірш описує євреїв з валізами та дітьми, які були загнані в ями й пітьму. У вірші згадується про певне «сортування» людей на тих, хто ще міг би вижити та на тих, хто точно приречений померти. Також є детальні описи різних страхів, що мучили людей в цей час: це страхи перед смертю, болем та відчаєм. Також у тексті згадуються конкретні імена, що робить його більш персоніфікованим та допомагає читачу відчувати емпатію до жертв.

24 вірш – «в майбутньому тобто сьогодні надвечір мене...» (ст. 39)

Цей текст чітко пронизаний інтроверсією. Поетка фокусується на особистості ліричної героїні, її почуттях, спогадах та переживаннях. Вірш

передає життєву драму людини в умовах воєнного конфлікту, зосереджуючись на її внутрішньому стані і реакціях на зовнішні події.

Цей вірш розповідає про страшний досвід жінки, яка була забрана німецькими конвойними і відправлена на смерть. Він відображає трагедію Голокосту, який був однією з найбільших злочинів проти людяності в історії. Авторка описує страх, безпомічність та відчай жертв, які були позбавлені свободи, гідності та, власне, життя.

25 вірш – «в яр кажуть ті що зі зброєю тим що без неї...» (ст. 40)

У цьому вірші описано переживання та стан ліричного героя, його кризу віри та екзистенційні страждання. Фокус на внутрішніх почуттях і внутрішній боротьбі вказує на виражений інтровертивний характер вірша.

Цей вірш також явно висвітлює тему Голокосту, зосереджуючись на жорстокості, яку жертви постійно переживали під час нацистської окупації. Авторка описує жорстоке поводження із в'язнями, підкреслює втрату ними надії. Вона згадує про те, як жертв примушували знімати свої коштовності та одяг безпосередньо перед розстрілом, очевидно, говорячи про розповсюджені серед окупантів акти мародерства. Вірш також висвітлює те, як людина втрачає віру під час цього жахливого періоду та висловлює свою безнадію та відчай.

26 вірш – «я все ж таки це промовлю я все ж таки це прийму...» (ст. 41)

У цьому вірші явно переважає інтровертивний аспект. М. Кіяновська звертається до внутрішніх почуттів, виражає переживання, страхи й роздуми окремо взятої особи щодо війни.

Цей вірш не надає безпосередньої зв'язку з Голокостом, але він відображає загальні теми, пов'язані з війною, стражданням та втратою.

Авторка використовує образи природи та води, щоб передати почуття глибинного відчаю, котрий домінує в нашому світі, де війна та насильство приводять до знищення мільйонів людських життів. Поетеса також звертається до ідеї, що життя та смерть є двоїстими та нерозривними аспектами нашого буття. Цей вірш виражає глибоку людську скорботу, яка мала місце під час Голокосту.

27 вірш – «вікно відкрите шиб давно немає...» (ст. 42)

Тут домінує екстраверсія. Поетка описує зовнішні події, використовуючи образи і деталі, щоб передати атмосферу війни та її вплив на навколишній світ. Описані об'єкти і зображення вказують на зовнішню реальність, а не внутрішні переживання.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через зображення стану мешканців міста, яке переживає війну та окупацію. У ньому описано біду та жах, які підкорили країну, зосереджено увагу на тому, як війна руйнує життя людей та призводить до втрати близьких.

Дід Іван з діркою в голові, вірогідно, символізує старе розмірене життя, яке було знищено війною та насильством.

Крім того, у вірші згадується Дора, яка "тяжко дивиться угору" та не зводить очей з дзеркала, що може бути ознакою травми та посттравматичного стресового розладу, який є поширеною проблемою серед тих, хто переживав Голокост та інші травмуючі особистість події.

Загалом вірш ставить нас перед очевидністю, що війна та насильство мають далекосяжні наслідки та призводять до страждань, які можуть позначатися на життях людей протягом багатьох років та десятиліть.

28 вірш – «у кімнаті була висіла...» (ст. 46-47)

Для вірша властива інтровертивність. Поетка в основному висловлює внутрішні переживання та емоції, пов'язані з трагічною подією у житті ліричної героїні – смертю її коханого на ім'я Давид. Оповідачка згадує щасливі моменти, певні деталі минулого та висловлює свої гіркі почуття відносно втрати.

Цей вірш, навмисно написаний у формі рефрену, розповідає про страшну трагедію окремо взятої людини, напряму пов'язану з Голокостом. У ньому зображено ситуацію, коли молода дівчина, яка так і не змогла вийти заміж, ховає весільну сукню в шафі, бо її нареченого Давида розстріляла німецька поліція. Вірш яскраво зображує безнадію, що проймає героїню, котра не ніяк може забути про жахливу подію, після якої обірвалось життя її коханого. Також цей текст демонструє те, наскільки безпорадні й беззахисні були євреї під час Голокосту.

29 вірш – «я вже навіть не знаю чи плакати тут і тепер...» (ст. 48)

У цьому вірші також переважає інтровертивний аспект. Вустами ліричного героя авторка висловлює внутрішні почуття, рефлексії та сприйняття ситуації. Оповідач фокусується на власних внутрішніх переживаннях у контексті трагічних подій, які відбуваються навколо.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через опис стану зневаженості та жаху, який переживали жертви та свідки цих страшних подій. У творі описано запах поту, сечі та присохлої крові, а також струпи й рани. Крім того, згадується, власне, розстріл в ярі, який, очевидно, є прямою відсилкою на події в Бабиному Яру під час нацистської окупації Києва. Вірш також згадує про відчайдушну та в чомусь навіть абсурдну віру, що світло і радість можуть прийти після темряви.

30 вірш – «щемко так тихо так розбинтовуєш руку і ждеш...» (ст. 49)

Поетка описує внутрішні переживання, страх та горе під час Голокосту. Її увага зосереджена на емоціях, фізичному стані та суб'єктивному сприйнятті ситуації окремо взятою людиною.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через досвід особистого болю та трагедії війни, які вплинули на життя та психологію багатьох мільйонів невинних людей. Авторка описує страх, який постійно присутній в їх житті, а також відчуття втрати та безпорадності перед обличчям смерті. Також вона згадує про членів єврейських родин, які загинули під час Голокосту.

31 вірш – «бідна мама моя все благала просила втікай...» (ст. 50)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект. Поетка розгортає зовнішні події: облави, стрілянину, взаємодію ліричного героя з іншими персонажами (зокрема, Данею та мамою).

М. Кіяновська втілює тему Голокосту через опис долі та страждання жертв нацистського режиму під час Другої світової війни. Вона описує долю єврейського хлопчика, який разом зі своєю неходячою матір'ю стикається з нацистськими облавами та переслідуванням.

Вірш також відображає важкі умови, у яких люди мусили виживати під час тих історичних подій. Авторка згадує про варіння халяв, що прямо свідчить про недоступність звичних продуктів харчування.

У цілому вірш передає біль і страждання, що стали невід'ємною частиною життя людей під час Голокосту та Другої світової війни. Але також він зображує бажання жити та любити незважаючи на всі перешкоди (до цього нас відсилає останній рядок поезії).

32 вірш – «дуже горло боліло сьогодні і ніби на зло...» (ст. 53)

У цьому вірші домінує екстравертивний аспект. Перед читачем постають зовнішні події, якими супроводжуються репресії та розстріли в умовах окупації.

Авторка описує ті страшні події і переживання, які супроводжували кожен крок людей у часи війни. Вона також в черговий раз акцентує на переживаннях людей, які були безпосередніми свідками та учасниками подій Голокосту. Вірш передає загальний стан страху і хаосу.

33 вірш – «лежатиму як впав і просто сонця...» (ст. 54)

Ліричний герой розповідає про власне скрутне становище, а також про свої внутрішні почуття та роздуми. Він зосереджується на психологічному досвіді, враженнях та емоціях, пов'язаних зі смертю та втратою близьких людей.

Цей вірш містить образи, що висвітлюють тему війни та її наслідки на життя людей.

По-перше, у ньому описано тіла, які щодня замінюються новими, що може бути посиленням на вже згадану «конвеєрність» людського горя та людських смертей.

По-друге, опис того, як дірок від куль у грудях одного з персонажів є неприкритим зображенням жорстокості, з якою вчинялись розправи.

По-третє, згадка про те, як всі роздяглись догола, може символізувати вразливість та відкритість жертви перед мучителем (і в той же час певне прирівняння людей до їхніх речей, що підкреслює ставлення нацистів до євреїв як до сміття)

34 вірш – «ці вулиці вже руїни ще може не всі та вже...» (ст. 55)

Поетка зосереджується на внутрішніх почуттях, роздумах та емоціях, пов'язаних зі сприйняттям руйнувань та втрат під час війни. Вона висловлює особистий досвід людей, їх реакцію на навколишні події.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через опис зруйнованих вулиць і ровів-могил, де лежать вбиті і напівживі. Ліричний герой розповідає про те, як він відчуває біль і тяжість війни у своїх кістках та жилах, а також як він чує стогін у тиші, що доноситься з ровів-могил. Він згадує, що єврейських в будинках, буцімто, колись були скарби, тому тепер їх простукують. Описуючи коротку автоматку чергу із здійсненням пилюки з землі, авторка прямо відсилає читача до масових вбивств цивільного населення окупованих міст та сіл під час облав. У кінці вірша ліричний герой прямо говорить, що лежатиме, як "добрий гість", і це, вочевидь, символізує смерть, але з його тіла ростиме "дерево безмежно живе", що в свою чергу вказує на віру у відродження та нове життя після Голокосту.

35 вірш – «ребе вчив що ніхто не вічний тепер мовчить...» (ст. 56)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект. Вустами ліричного героя поета звертається до зовнішнього світу, описуючи події та обставини: кулеметну кулю, фургони, двигуни, звуки навколишнього середовища.

Цей вірш побудовано на описі загибелі ребе, який був вчителем талмуду та інших святих писань єврейської традиції. У вірші згадується його наставлення про те, що ніхто не є вічним, що може бути сприйнято як певну відповідь на страждання під час Голокосту, коли мільйони невинних людей були знищені без жодних підстав. Текст також містить образ трупів, що перевозяться одразу цілими фургонами. Це відображає страшні наслідки Голокосту та певної «конвеєрності» смертей.

36 вірш – «світ запахнув інакше світ так ще ніколи не пах...» (ст. 57)

М. Кіяновська розповідає про події, що відбуваються в навколишньому світі: запахи, враження від фотографій, сцени з реального життя. В даному тексті вона звертає увагу на зовнішні події та емоції, які вони викликають, а не на внутрішні переживання або роздуми.

Авторка описує ситуацію, коли люди покидають свої помешкання і готуються до депортації до концтаборів, де вони будуть забиті або страчені. У вірші є описи сцен насильства, включаючи використання засобів вбивства та страху жертв перед тим, що на них чекає. Ці елементи, зокрема, допомагають краще зрозуміти наслідки терору для людської психіки.

37 вірш – «в ці сонячні дні окупації чорні страшні...» (ст. 58)

Поетка описує зовнішні події, пов'язані з окупацією, війною та загрозою для життя. Йдеться про враження від сприйняття страшних подій навколо та про конкретні загрози, що впливають на персонажів. Є явні вказівки на безпосередню реальність конкретних обставин, що робить вірш спрямованим на зовнішній світ, а не на внутрішні переживання.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через відображення страхів особи, яка живе в умовах нацистської окупації. У ньому описано, як німецькі окупанти забирають єврейських жителів міста, сіючи жах і безпомічність. Ліричний герой також акцентує на втратах, які завжди приносять війна і геноцид. Всі ці елементи є характерними для трагічної теми Голокосту.

38 вірш – «уранці дивилася в дзеркало груди зникають...» (ст. 59)

У цьому вірші переважає інтровертивний аспект. Поетка описує горе, тугу, страх перед смертю та «втратою тіла». Ці описові рядки спрямовані на внутрішні почуття та внутрішній діалог, що робить цей вірш інтровертивно зорієнтованим.

У вірші використовуються образи, що відображають темноту та безнадію, що відповідає почуттям людей, які були в окупації або концтаборах під час Голокосту. Описується стан психологічного та емоційного занепаду, що вказує на стан людей, котрі пережили трагічні події та втрати.

39 вірш – «кашель нічний аж здригаються стіни стара...» (ст. 60)

У вірші описано внутрішні стани та почуття ліричної героїні в умовах важкого часу окупації. Зосереджуючись на внутрішньому світі, авторка вдається до зображення емоцій, переживань та екзистенційного конфлікту. Зовнішні події (голод, згадування втрат та страх перед загарбниками) служать фоном для внутрішніх переживань та роздумів героїні.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту крізь особистий досвід людини, яка переживала страх, жах та біль під час нацистської окупації. Авторка розповідає про те, як ціла родина була забрана, як героїня сама боролася зі страхом та болем, які відчула, коли була свідком насильства та жорстокості. Вірш також показує, як людина зустрічається зі своїми емоціями, як вона бореться з ними.

40 вірш – «збираю колекцію три найостанніші тижні...» (ст. 62-63)

У вірші чітко виражено інтровертивний аспект. Поетка описує емоційні переживання, зосереджуючись на внутрішньому світі героя в умовах важкої ситуації. Роздуми щодо збереження спогадів, родинних речей та надії свідчать про саморефлексію та відчуття втрати.

У вірші відображено спогади та збір колекцій пам'яток як спосіб збереження спогадів про минуле. Згадуються фотографії братів, щоденники та нотатник колишніх часів, засушені квіти, листи та рукоділля сестри, що можуть бути рідкісними пам'ятками про родину, яка загинула під час репресій.

Також у творі розповідається про переживання та ризики, через необхідно подолати, щоб дістатися до Наді та просто посидіти з нею удвох. Це може бути відчайдушною спробою знайти бодай трохи спокою у світі, що переживає війну та насильство.

41 вірш – «я був упав казав аврам...» (ст. 64)

У цьому текст в першу чергу слід відзначити екстравертивний аспект. М. Кіяновська описує зовнішню картину: лежання в куряві, рухи, відчуття втоми та бажання спати. Опис подій та фізичних відчуттів створює зовнішню картину кривавого дійства.

Цей вірш є сильним емоційним висловленням того, що багато євреїв пережили під час Голокосту.

42 вірш – «може є ще надія взяли ми...» (ст. 67)

У цьому вірші також наявний екстравертивний аспект, адже він спрямований на зовнішні події та спостереження. Ліричний герой окреслює ситуацію навколо, звертає увагу на клунки, сміття, розмірковує про різні аспекти життя та взаємин.

Цей вірш є сильним емоційним висловленням того, що багато євреїв пережили під час Холокосту, і він нагадує нам про трагічні наслідки нацистської політики геноциду.

У ньому розкрито тему Голокосту, крізь призму трагічної ситуації, коли люди втрачають своє гуманітарне значення та стають сміттям, яке можна легко кидати на смітник та утилізувати. Авторка використовує образ клунків, брудних столів, сміття та лайна, щоб показати, як знижується значення людської гідності та моралі у гетто та концтаборах. Вірш також описує безнадію та спрагу, яку відчувають люди в умовах забуття та віддаленості від будь-якої допомоги. Він закликає згадувати тих, хто постраждав від

Голокосту, наприклад, Тамару, котра є певним символом всіх тих, хто загинув у таборах смерті та місцях масових розстрілів.

43 вірш – «нехай воно минеться вже нарешті...» (ст. 68)

Авторка зосереджена на почуттях ліричної героїні, використовує внутрішній монолог. Описуючи страх, пам'ять, історію героїні та її втрати, М. Кіяновська звертається до її внутрішнього переживання, що вказує на інтровертивний характер поезії.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту шляхом змалювання страху, голоду, смерті та втрат. Він включає досвід болю від розлуки з коханим і відчуття безвиході. Описуючи життя в окупації, авторка відтворює жахливу реальність, що полягає в позбавленні безвинних людей гідності, життя та свободи. Вона зображує нездоланну бідність, страждання і руйнування, що сталися внаслідок Голокосту, висловлює сподівання на те, що ця жахлива подія мине і більше ніколи не повториться.

44 вірш – «танцювала здається колись у балеті здається...» (ст. 69)

У вірші переважає екстравертивний аспект. Поетка описує зовнішні обставини та події, які відбуваються навколо ліричної героїні. Демонструючи сцену з танцями, вигляд сусідки, атмосферу та дії інших людей, вона спрямовує увагу на зовнішній світ та зовнішні події.

Тема вірша – вплив Голокосту на життя і психологію людей. У ньому розкрито почуття жінки, яка переживає війну та наслідки нищення євреїв. Героїня згадує своє минуле, коли вона танцювала в балеті і мала улюблену кофту, а тепер живе в світі, де на кожному кроці бачить біду та страждання людей.

У вірші згадується автоматник, який стоїть на узбіччі та сміється, що може прямо символізує нацистські репресивні структури, які насильно

контролювали людей. Також у вірші є згадки про дитинство і звичайне життя перед війною, яке було зруйноване. Авторка описує біду, голод, страждання та насильство, що супроводжували Голокост, зокрема це помітно в уривках про "вмирання" та "останню смерть".

Даний вірш є роздумами про те, як життя змінюється під впливом насильства та геноциду, і про те, як важко зберегти свою гідність та гуманність в умовах війни.

45 вірш – «солодка отрута повільна як капає мед...» (ст. 70)

У цьому вірші переважає інтроверсія. Поетка розкриває внутрішні переживання та думки ліричної героїні, а також звертає увагу на обставини, що безпосередньо впливають на її життя. Вона описує неспокійні думки щодо можливого розстрілу та розмірковує про порятунок світу. Весь вірш має внутрішню, особисту спрямованість.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через змалювання життя єврейської родини, яка ховається в підвалі, щоб уникнути розстрілу німецькими окупантами. Вірш передає почуття страху та безнадії, які євреї відчувають, знаючи, що їх родину можуть знайти та вбити будь-якої миті. Описуючи конфлікти між собою та пошуки способу вижити, М. Кіяновська також висвітлює важкість життя євреїв під час Голокосту. Крім того, згадка про доброго сусіда, який зрадить родину євреїв, показує, що не всі жителі окупованих країн були на боці євреїв під час Голокосту.

46 вірш – «я от думаю ми наче щуки і окуні ловимось на...» (ст. 71)

Поетка розкриває зовнішні обставини, зокрема: загострену ситуацію, важкі часи, обмеження та небезпеку, що оточують людей. Вірш наповнений описами викликів, з якими стикаються персонажі.

Цей текст є роздумом про страшний час Голокосту, коли в повітрі витало важке і гірке та залишало голу сльозу на долонях як згадку. Авторка порівнює людей з рибами, які також ловляться на щось важке і потім убиваються, а їх зябра і плавники залишаються напіввирваними з тіл, що означає: всіх будуть убивати доти, доки цей конвеєр смерті не зупинять силою.

47 вірш – «сусіди заходили просять триматися разом...» (ст. 72)

Тут переважає екстравертивний аспект. Поетка описує зовнішні події та конфлікти з сусідами, використовує для цього відповідні образи. Вона окреслює різні ситуації та вчинки різних персонажів.

Цей вірш не явно пов'язаний з темою Голокосту. Однак у ньому можна відчутти відтінки настроїв та загроз, які зумовили страшні події Голокосту. Наприклад, у вірші згадано про автоматників і собак, які напряду пов'язані з системою концтаборів та її охороною. Також можна помітити загрозливу атмосферу, коли авторка згадує про можливість розстрілу. Ці аспекти відображають страх та небезпеку, які супроводжували єврейське населення в той час.

48 вірш – «а змінилося те що щурів стало більше ніж досить...» (ст. 75)

Вірш відзначається інтровертивністю. Поетка описує переживання і думки персонажів, зосереджуючись на внутрішньому монологі та внутрішніх конфліктах. Сюжет і змалювання персонажів здебільшого зосереджені на психології людини, а не на зовнішніх подіях чи взаємодії героїв з навколишнім світом.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту, зокрема переслідування євреїв та інших непотрібних для нацистського режиму людей. Він розповідає про життя звичайних обивателів, які стали свідками збройної агресії та насильства і були

репресованими поліцією та нацистськими військами. У вірші описано, як дід Яков стає жертвою преслідування, яке призвело до його смерті. У ньому підкреслено трагічні наслідки нацистського режиму для звичайних людей, які стали жертвами ненависті та насильства. Вірш також показує, як ті, хто вижили під час Голокосту, намагалися знайти надію та зберегти життя в умовах тотального розпачу.

49 вірш – «плачу йдучи озираючись все-таки плачу...» (ст. 76)

Поетка зосереджується на внутрішньому стані, особистих почуттях та роздумах героя. Вона розкриває «біржу» емоцій та роздумів, пов'язаних зі сльозами, молитвою і внутрішніми запитам до божественного. Зовнішній світ, хоч і згадується, але не є основним фокусом у вірші.

М. Кіяновська висвітлює тему Голокосту через зображення глибокої скорботи та втрат, що супроводжували єврейський народ під час нацистської окупації. Поетка описує емоції та спостереження за іншими людьми, що також переживають трагедію. Вустами ліричної героїні вона висловлює неприховану скорботу через втрату тисяч життів, а також невірність Богові та роздуми про його роль у подіях Голокосту. Вірш наголошує на тому, що всі люди, незалежно від віку та стану здоров'я, стали жертвами нацистського режиму.

50 вірш – «до і після це значить що тато веселий удома...» (ст. 77)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект, зокрема зміни в сімейному житті та суспільстві, вказано на різницю між минулим ("до") і сучасністю ("після"). Авторка звертає увагу на зовнішні обставини: втрату близьких, трагедії в родині, загострення політичної ситуації, що впливає на стосунки та життя героя. Також описано зміну атмосфери вдома та змінене ставлення до світу.

М. Кіяновська висвітлює тему Голокосту з погляду дитини, яка переживає жахливі наслідки нацистської окупації. У вірші показано зміну життя після початку війни та нацистської окупації, коли щасливе та безтурботне життя змінилося на страх та нестабільність. Єврейська родина переживає втрату рідних, змушена ховатися та втікати, стикатися з насильством та зрадою. Вірш показує, як життя змінюється на гірше, зокрема зі звичайного щастя на страх і трагедію під час Голокосту.

51 вірш – «здається я оглушливо мовчу...» (ст. 78)

У тексті зображено внутрішні переживання і стан героя, який корчиться від крику та зустрічається зі страшними подіями. Авторка використовує внутрішні монологи, щоб передати важкі емоції і конфлікт у душі персонажа. Екстравертивний аспект присутній у зовнішніх подіях та обставинах, але головний акцент зроблений на внутрішньому світі героя.

У вірші висвітлено жорстокість та страждання, які переживали люди під час Голокосту. У ньому описано сцену затримання, перевезення і розстрілу людей, які вважалися "непотрібними" в нацистській Німеччині. Зображуючи моменти перед загибеллю, авторка показує болісну реальність життя тих, хто був жертвою геноциду. Крім того, вірш відображає внутрішні переживання головного героя, який не хоче помирати.

52 вірш – «собака лежав я не знала як з ним говорити...» (ст. 79)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект. Тут розгорнуто зовнішні події та сцени, що відбуваються навколо: собака, сусіди, катастрофа самотності, стрілянина, тіла рідних. Описи зовнішніх подій використано для передачі напруження та драматичних моментів, що відбуваються в житті ліричної героїні. Цей аспект передає зовнішній світ та взаємодію з ним.

У вірші описано жахливу трагедію. У вірші згадуються різні елементи, що пов'язані з втратою: сусіди, яких більше немає, відкриті шухляди та коMOD, які можуть бути розграбовані, і самотність, яку відчуває мовець.

У вірші також є згадки про поховання тіл, що прямо вказує на масові вбивства та насильство, пов'язані з Голокостом.

53 вірш – «я думала що гірше вже не буде...» (ст. 80)

Поетка розкриває почуття, внутрішні стани, а також відносини з навколишнім світом. Центральні теми включають в себе емоції, психологічну боротьбу та роздуми, що свідчить про орієнтацію на внутрішній світ та особистий досвід.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через життєву історію головної героїні, яка пережила трагічні події і потім змушена була знову зануритися в нелюдські умови після початку війни. Вона виявляє ненависть до нацистів, а також прагнення вижити за будь-яку ціну, включаючи доноси на інших. Крім того, вірш нагадує про жорстокість і безжальність нацистського режиму, що вважав євреїв неповноцінними людьми, з якими можна безкарно розправлятися.

54 вірш – «все одночасно яблука і кулі...» (ст. 81)

У цьому вірші можна спостерігати екстравертивний аспект, оскільки поетка розкриває важкі життєві обставини та конфлікти, що виникають в навколишньому світі. Оповідь стосується війни, нестабільності та загроз, що впливають на зовнішні події та життя персонажів.

М.Кіяновська висвітлює тему Голокосту шляхом зображення життя людей в умовах гетто, зокрема єврейської родини, яка зустрічається з проблемами нестачі їжі та насильства. У вірші згадуються і єврейські традиції, наприклад, обереги, що свідчить про віру та культурні особливості цієї

громади. Вірш також відображає страх та безпорадність, яку відчували жителі гетто, боячись за своє життя та майбутнє.

55 вірш – «оце передсмертне моє називання речей...» (ст. 82)

Авторка розгортає зовнішні події та спостереження навколишнього світу, звертає увагу на загальні явища та драматичні сцени. Центральна тема вірша – це передсмертне становище людини та враження від зовнішнього світу.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через використання образів і метафор, які відображають страх, безнадію та жах перед нацистською окупацією. Авторка описує страшні події, які відбувалися в Києві під час Другої світової війни, включаючи масові вбивства євреїв та інших меншин, які стали жертвами нацистського режиму. Вона використовує образи природи, щоб показати, як жахливо і відчайдушно виглядають ці події і як вони руйнують світ. М.Кіяновська також звертає увагу на безнадійність та відчай людей, які були змушені приховуватися від нацистських переслідувань і які відчували страх перед тим, що станеться з ними та їхніми родинами. Опис безжальності та насильства, який авторка використовує, відображає жорстокість режиму і страх, яким наповнені його жертви. У цілому вірш передає наслідки нацистської окупації, яка змусила багатьох людей стати свідками жахливих подій і бути жертвами нацистської політики геноциду.

56 вірш – «я рибалила вічно з ними а вони усмак реготали...» (ст. 85)

Тут переважає інтровертивний аспект. М.Кіяновська розкриває внутрішні переживання, страхи та сум, пов'язані з втратою близької особи (тітки Міри) і трагічними подіями, які сталися у житті ліричної героїні.

Цей вірш відображає життя людей під час Голокосту, коли їхній повсякденний світ зазнавав наруги та жорстокості. Люди були змушені жити в постійному страху та невизначеності, не знаючи, коли їхнє життя закінчиться. Авторка розкриває безглуздість цього насильства, коли люди були вбивані просто за те, що вони є євреями. Героїня розповідає про свої спогади, коли вона рибалила з тими, хто пізніше став жертвами Голокосту, і як її життя було перевернуте догори ногами після того, як її близьких вбили. Вірш також показує, як травматичні події можуть вплинути на життя людей назавжди, залишаючи їх з тугою та незрозумінням.

57 вірш – «про нас не напишуть ми ті хто ніхто ми невтеклі...» (ст. 86)

М. Кіяновська зосереджується на внутрішніх переживаннях, особистих долях і взаємодії з навколишнім світом. Вона виявляє думки, страхи і почуття, не акцентуючи увагу на зовнішніх подіях або взаємодії з іншими людьми в повному обсязі.

В поезії описано існування людей, які пережили той страшний час. Авторка передає безнадійність та відчай, які відчували люди в цей період, а також їхнє бажання просто спати, пити каву і жити звичайним життям. У вірші розказано про людей, які зазвичай не входять у офіційну історію Голокосту, проте це саме їхній голос відображає страждання та біль, який переживали тисячі в той час.

58 вірш – «сльози стали жорсткою жорствою...» (ст. 87)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект. Поетка розкриває зовнішні обставини: постріли, кров, сцени насильства. Вона зображує взаємодію з іншими персонажами, а також фокусується на враженнях, які вони

викликають, при цьому не так сильно звертає увагу на внутрішні емоції чи роздуми головного героя.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту як один із найбільш трагічних і жорстоких епізодів в історії людства. Він описує жахливі наслідки війни, під час якої люди були розстрілювані кулеметами, а їхні рештки лишались прямо на голій землі без належного поховання. Авторка показує, що більшість людей ставали жертвами безпам'ятства і розпачу. Це відображено у фразах "намагаюся щось пригадати / та безпам'ятство більше моє". М.Кіяновська показує, що деякі люди не могли згадати навіть про своє минуле, натомість були охоплені страхом і безнадією.

У вірші також наявна жінка з дитиною, які виступають символами невинних жертв Голокосту. Вони плачуть і страждають від звірств війни, і це є прикладом того, яким жорстоким і несправедним може бути світ.

Отже, вірш відображає жорстокість та страждання, що виникли під час Голокосту, а також показує вплив трагедії на ментальний стан людей, які були втягнуті у війну.

59 вірш – «старість насувається коли дізнаюся новини...» (ст. 88-89)

Поетка висловлює емоції, роздуми та розкриває внутрішні конфлікти. Вірш містить багато психологічних спостережень і відображає внутрішній монолог персонажа з глибокими думками та почуттями.

На перший погляд, поезія не має безпосереднього зв'язку з темою Голокосту. Проте можна побачити кілька зв'язків саме з цією трагедією.

По-перше, вірш передає відчуття втрати та тяжкого горя, що є особливо важливим для розуміння Голокосту. Лірична героїня згадує свою втрачену дочку, яка була вбита кулями, і жаліється, що навіть не має можливості її поховати. Це нагадує про масові вбивства євреїв та інших національних меншин, які були здійснені нацистськими окупантами в різних країнах Європи.

По-друге, вірш передає відчуття відокремленості та самотності, що є ще однією важливим виявом Голокосту. Лірична героїня згадує, що спілкується з уявним невидимим другом, який не може з нею зустрітися. Це можна розуміти як зображення духовного зв'язку між жертвами Голокосту, які були відокремлені від своїх родин та близьких і які не мали можливості спілкуватися з ними протягом тривалих періодів часу.

Вірш передає важливі відчуття втрати, тяжкого горя, відокремленості та самотності, що є важливими для розуміння трагедії Голокосту.

60 вірш – «завелика на мене сорочка тому що не їв...» (ст. 92)

Авторка описує зовнішні події та взаємодію з іншими персонажами, такими як Злата та автоматники. У ньому розгорнуті зовнішні щодо людини події, а також наявна розповідь про взаємодію персонажів у конкретних ситуаціях.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через згадку про єврейський погребець з таємним запасом їжі, який був під час війни. Це може бути сприйнято як символ відданості традиціям і виживання в умовах тотальної війни та геноциду. Далі М.Кіяновська описує свічку з погрібця, яка, можливо, символізує наслідки Голокосту, оскільки багато євреїв загинуло в нацистських таборах смерті і їх було спалено, тим паче – саме запалена свічка є символом пам'яті. Окрема згадка про забиття Аркадія в облаві вказує на страх жителів єврейських гетто, які були постійно переслідувані нацистами.

61 вірш – «ми були тут палили вогнище найчастіше льоня і яків...» (ст. 93)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект. Поетка описує зовнішні події: вогнище, обличчя інших людей, облави та втечі. У творі

розкрито взаємодію персонажів, а також деталі подій, що відбуваються. Це спонукає до відгуку на трагічні реалії.

Цей вірш висвітлює тему Голокосту через опис страждань, які переживали люди під час нацистської окупації. У ньому згадані люди, що ховалися від нацистських військ, їх непереборні страхи та жах, страждання, смерть від безжальних рук фашистів. У вірші названо деталі, які були характерними для Голокосту: розстріли, крики, смерть у тісних місцях, діти, які блукають, та скупчення людей. Авторка показує, якою страшною та нелюдською була та епоха і який важкий вона залишила слід у пам'яті тих, хто її пережив.

62 вірш – «до сьогодні я жив як і всяк...» (ст. 94)

У центрі уваги перебувають облави, організовані нацистами, побутові умови, авторка називає імена персонажів. Вона називає деталі конкретних ситуацій, демонструє відгук на зовнішнє оточення та події.

Цей вірш також висвітлює тему Голокосту через опис життя людей під час німецької окупації та репресій щодо єврейської спільноти. Постійний страх облав, гонитв та переслідувань – це художні вияви Голокосту. Авторка згадує про те, що деякі люди були більш захищені від таких переслідувань (наскільки це взагалі можливо), але інші були вразливі та відчували великий страх. Крім того, вірш описує наслідки репресій, зокрема психологічні травми, які залишаються з людьми протягом усього життя. Отже, поезія допомагає відтворити страх та біль, котрі мали місце в часи Голокосту.

63 вірш – «ось яр у якому розстрілює ганс...» (ст. 95)

У цьому вірші переважає екстравертивний аспект. Поетка розгортає зовнішні події (розстріли та процес перед ними і після них), вказує на

конкретні деталі яру, гільзи від куль, сліди кулемета, а також описує конкретних персонажів.

Цей вірш передає жорстокість та біль, що спричинив Голокост, демонструє вбивства, руйнування, тортури та інші жахливі події. Він також показує людей, які постраждали внаслідок Голокосту, їхні стосунки з іншими людьми. У ньому наявні описи насильства та руйнувань, а також згадки про жертв, показано розмір трагедії, її вплив на життя багатьох людей. Усі ці елементи вірша підсилюють тему Голокосту та показують його жахливі наслідки для тих, хто постраждав.

64 вірш – «вірш яким кричу тому що можу...» (ст. 96)

Поетка наповнює твір власним голосом, що постає як крик. Це, на її думку, "робота Бога". При цьому авторка досягає зовнішньої експресії рядом деталей, які загострюють больові відчуття ("роздряпує лице").

Цей вірш, здавалось би, не має прямої згадки про Голокост. Однак він може бути сприйнятий як вираз болю та скорботи, які виникають у багатьох людей, коли мова заходить про трагічні події Голокосту. Авторка описує горе та страждання, викликані несправедною жорстокістю, яка зводить людей. Крім того, згадано вогонь, який може бути сприйнятий як символ люті та насильства, що супроводжували масові вбивства євреїв. Отже, вірш є глибокою емоційною реакцією на страшні події Голокосту та їх наслідки.

Висновки до другого розділу

У другому розділі магістерської роботи розглянуто екстравертивні та інтровертивні аспекти, які є в текстах поетичної збірки М. Кіяновської.

Параграф 2.1 присвячено загальним відомостям про екстраверсію та інтроверсію, розглянуто їхні характеристики та «взаємодію» між ними. Виокремлення цих аспектів допомогло осмислити особливості вираження

письменницею переживань в контексті теми Голокосту. Теоретичним опертям для літературознавчого аналізу стали визначення психотипів «інтроверт» (орієнтація на внутрішнє існування) та «екстраверт» (спрямованість на зовнішній світ).

Крім того, визначено, що в контексті збірки "Бабин Яр. Голосами" екстраверсію здебільшого помітно в зображенні понівеченого зовнішнього світу. Натомість інтроверсія виявляє себе за рахунок змалювання внутрішніх станів персонажів, постійного апелювання до інтимних переживань та відчуттів.

У підпункті 2.2 проведено аналіз інтровертивних та екстравертивних аспектів на сторінках збірки. Для аналізу взято кожен текст окремо й розділено на складові частини. Це дозволяє краще побачити тематичне багатство кожної поезії. У результаті можна зробити висновок: письменниця вміло акцентує як екстра-, так й інтровертивні елементи в поєднанні з різноманітними художніми прийомами, алюзіями на реальні історичні факти, у такий спосіб здійснює поетичну презентацію власного бачення тих трагічних подій.

ВИСНОВКИ

Збірка «Бабин яр. Голосами» М. Кіяновської вражає глибоким осмисленням індивідуального й колективного досвіду жертв та свідків подій Голокосту. Її ключовою властивістю є поєднання екстравертивних та інтровертивних аспектів. З їх допомогою змалювані втрати, страждання й переживання героїв та героїнь (жінок і чоловіків, дітей і старих), вустами яких говорить поетеса.

До екстравертивних особливостей теми Голокосту належать: показ масових репресій, фізичних страждань, нищення індивідуальності та нівелювання культурної спадщини єврейського народу. Здійснений аналіз дозволяє зрозуміти художні засоби, використані авторкою для художнього відтворення масштабів трагедії, зображення надособистісного горя, масового терору, причиною якого стали національна та расова неприязнь.

Інтровертивні аспекти висвітлені в збірці шляхом змалювання внутрішнього світу постраждалих, демонстрацією їхніх особистих, глибоко інтимних переживань. Авторка використовує внутрішній монолог, підсвічує внутрішній конфлікт на тлі екстримальних подій, проникає в найтаємнічіші куточки людської свідомості, щоб передати всю глибину емоцій кожної окремої жертви Голокосту. Це надає віршам гуманістичного пафосу, не залишає читачеві можливості проігнорувати глибинний трагізм подій у Бабиному Яру, адже персоніфіковане горе завжди здається ближчим за горе як таке.

Отже, об'єднуючи екстравертивні та інтровертивні аспекти, М. Кіяновська створює натуралістичний портрет Голокосту. У збірці помітний акцент саме на подіях в Бабиному Яру, адже це одним з епізодів винищення єврейського народу. Письменниця змальовує загальну картину тих подій. При цьому розкриває питання «свого» й «чужого» горя, «своїх» і «чужих» мерців. Увага надається не лише подіям як таким, а й внутрішнім переживанням тих, хто пройшов через трагедію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко Д. Все починається з мови насилля URL: https://lb.ua/culture/2019/09/19/437443_vse_pochinaietsya_z_movi_nasillya.html (дата звернення 21.12.23)
2. Ківа І. Плач Рахилі. URL: <https://zbruc.eu/node/68821> (дата звернення 21.12.23)
3. Кіяновська Маріанна. Бабин Яр. Голосами. К.: Дух і Літера, 2017. 112 с.
4. Маріанна Кіяновська URL: <https://duh-i-litera.com/kijanovska-marianna> (дата звернення 21.12.23)
5. Особиста сторінка Маріанни Кіяновської у Facebook (дата звернення 21.12.23)
6. Плач Рахилі. URL: <https://zbruc.eu/node/68821> (дата звернення 21.12.23)
7. Скороход О. Розстріли у Бабиному Яру – це не лише історія Голокосту. URL: <https://sensor.net/ru/r408622> (дата звернення 21.12.23)
8. Словник української мови (СУМ). Українська мова : енциклопедія / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови ; ред. В. М. Русанівський [та ін.]. К. : Українська енциклопедія, 2000.